

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ КНИГОВИДАННЯ
ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

УДК 655.41+94(477)

О. І. Гривняк

*Львівський поліграфічний коледж
Української академії друкарства*

О. О. Цебенко

Львівський національний університет ім. Івана Франка

**ЛІТЕРАТУРНА І ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ
РОДУ ГЕРБУРТІВ НА ТЕРЕНАХ ГАЛИЧИНИ (XVI–XVII СТ.)**

Розглядається становлення і поширення літературної творчості та видавничої діяльності Миколая Рея, Яна Гербурта і Яна Щасного Гербурта. Акцентується увага на літературних творах Гербуртів, а також на історичних творах, що побачили світ у друкарні, заснованій коштом Я. Щ. Гербурта у м. Доброміль. Аналізується вплив літературної і видавничої спадщини Гербуртів у контексті минулих часів.

Рід Гербуртів, літературна та видавничка спадщина, доба Середньовіччя, Річ Посполита, історична пам'ятка

У часи новітніх технологій, коли інформація нагромаджується переважно на інтернет-ресурсах, поповнення нинішнього культурного обігу призабутими чи маловідомими іменами, добутими з архівних джерел, стає як ніколи актуальним. У цьому аспекті історичний колорит Галичини сприяє дослідникам, оскільки запит на оприлюднення цікавих постатей, набуття ними все повнішого обрамлення прикметами сучасного їм історико-політичного контексту, навіть факти побутового характеру – все перебуває в колі зацікавлень науковців і навіть письменників.

Історія Речі Посполитої тісно пов'язана з українською історією: при формуванні державності українського та польського народів були задіяні спільні політичні й військові чинники – війни, перемир'я, угоди, дипломатичні перемовини тощо. Землі Галичини перебували під владою польської шляхти і вирішувати це питання лише з позицій поневолення й утисків сильнішим слабшого було б надто примітивно, адже ніхто не скасує той культурний вплив, який поширювався по-європейськи освіченими особами, незалежно від їхнього національного коріння.

Небагато родин у давній Польщі посідало таке високе становище і залишило по собі стільки історичних пам'яток як родина Гербуртів. Цей рід успішно розвивався та провадив діяльність у Галичині від кінця XIV ст. до середини XVII ст. і подарував світові таких представників польської культури

як перемишльський єпископ Валентин Гербурт; сяноцький каштелян, правник, історик Ян Гербурт; відомий бунтівник Ян Щасний Гербурт, який у спадковому м. Добромилі 1611 року заснував друкарню і вперше видрукував книгу Яна Длугоша «Історія Польщі».

Діяльність Яна Щасного Гербурта так і не дочекалася у Польщі об'єктивного наукового дослідження, а українська історіографія не надала значної уваги його персоні.

Авторство Гербурта було відоме тогочасним українським письменникам. З. Копистенський, захищаючи грецьку і старослов'янську мови від припинення окремими тодішніми католицькими авторами, писав у передмові до «Бесід на послання» (1623): «Славный и мудрый въковнаший политик и историк глубокой в книзь под именем Мачузского выданной язык латынский до ученой конской едноходы а грецкий до прирженной равняет» [15, с. 74]. Найбільше уваги в «Палінодії, або книга оборони» З. Копистенський приділяє періоду входження українських земель до складу Речі Посполитої. Основний акцент він зробив на захисті польських кордонів українськими військами та на наслідках для українців Берестейської унії 1956 року. Своє негативне ставлення до собору він висловив через виступ на вальному сеймі депутата Яна Щасного Гербурта [3, с. 78].

Я. Ісаєвич у розділі «Початки друкування латинським шрифтом» докладно знайомить читачів України з виданням латинських і польськомовних книг у містечку Добромиля, маєтку Я. Щ. Гербурта. [2, с. 158].

Історики Я. Запаско і Я. Ісаєвич у своєму «Каталозі стародруків» докладно зосереджують увагу лише на тих літературних творах, що були видані в друкарні м. Добромиль за період 1611–1616 років [2, с. 11–21].

Необхідно також згадати сучасного невтомного дослідника літературної спадщини Я. Щ. Гербурта, лауреата Національної премії імені Т. Шевченка — Галину Пагутяк. Нещодавно ми ознайомилися з її перекладом з латинської мови українського вірша XVII ст. Я. Щ. Гербурта «Пастуше» [4, с. 3].

Я. Щ. Гербурт, перебуваючи після поразки бунту Взбжидовського у тюремній самотності, читає і пише безперервно. В ув'язненні виникли ті чисельні твори, листи і мемуари, які розписані по різноманітних приватних архівах і колекціях, чекають на когось, щоб їх зібрали й оголосили з коментарем. Це і є основною метою нашого дослідження.

Варто згадати також Фредерика Гербурта: він героїчно загинув у битві з татарами під Сокалем 2 липня 1519 р., прославивши своє родове ім'я, оспіване польським поетом Миколаєм Семп-Шажинським.

Споріднення з найвідомішими родами Речі Посполитої дало ще одну гілку родоводу, з якого вийшов поет і прозаїк, батько польської літератури Миколай Рей (1505–1569) – син Станіслава Рея та Барбари Гербурт, що й дає нам підстави долучити його до Гербуртів у цьому огляді.

Творчість Миколая Рея — різноманітна, підпорядкована етичним («прикладне життя») і релігійним («вічне спасіння») принципам. Миколая Рея

польська історіографія вважає засновником польської літератури, він був першим польським письменником, який поєднував розвиток рідної літературної мови з ідеєю служіння Речі Посполитій. Давньому званню «батька» польської літератури М. Рей завдячує авторському посланню, уміщеному у збірці сатиричних творів «Звіринець»: «Нехай інші народи знають, що поляки не гуси і свою мову мають» [9, с. 118–119]. У цьому посланні автор згідно з ідеями Реформації декларує культурну і політичну незалежність Речі Посполитої. Рей перший так виразно проявив самосвідомість як письменник серед авторів Середньовіччя і Ренесансу.

Творчість М. Рея виникла на межі літературних епох і репрезентує різні ідеї: середньовічну моралістику і дидактику поєднує з ренесансовою місією письменника як пропагандиста народної мови замість латини або класичної грецької. Своєю місією вважав виховання народу, показ гармонії людини і природи. На його думку, «природна людина» повинна говорити і писати своєю рідною мовою. Людину мають характеризувати чесність, сумління, честь, мислення, а також сила, послана з милості Божої. Чесність, формування думки і характеру мали привести людину до досконалості. У творчості М. Рея простежується гуманістичне ідеалізування людини, успадковане від гуманіста Еразма Роттердамського, чії твори він добре знав.

Коротко ознайомимося з найвідомішими творами з літературної спадщини польського поета і письменника М. Рея.

У драмі «Короткий процес між трьома особами: Паном, Війтом і Плебаном» на сучасну авторові соціально-політичну тематику, зображається уявний конфлікт між трьома станами: шляхтою (Паном), духовенством (Плебаном) і селянством (Війтом). У «Короткому процесі...» вперше впроваджено розмовну мову.

У драмі «Купець» (1543 р.) мораліст стверджує, що тільки віри і ласки досить для спасіння людини. Богатир (головний герой), простий і звичайний чоловік, стає після смерті перед судом Божим і звітує про прожите.

Певні фрагменти драми «Життя Йосипа з жидівського покоління, сина Якуба, розділене в розмовах персон, які в собі багато чеснот і звичаїв утримують» (1545 р.) пов'язані з латинською драматургією нідерландського гуманіста Корнелія Крокуса «Comœdia Sacra, cuius titulus Joseph» («Комедія свята, яка має назву Йосип») з 1536 року (богатирем (головним героєм) є Йосип з біблійної книги).

Поема «Особистий образ життя добродісної людини» (1558 р.) належить до найвідоміших творів М. Рея. Андрій Трецеський порівняв її з «Божественною комедією» Данте. Цей твір є також етичним трактатом про світське життя. Становить переробку твору «Zodiacus Vitae» з 1531 р. («Зодіак життя») італійського гуманіста і вільнодумця — Палінгеніуса. Це алегорична оповідь про юнака, який мандрує світом у пошуках чеснот і «добродісних» знань про життя. Звеличує він розум і моральний лад, а гордує пихатістю цього світу, багатством, розкішшю. У розмовах з грецькими мудрецами Епікуром, Сокра-

том, Платоном, Аристотелем — «вільний і незалежний» Рейовський «ідеальний чоловік» веде скромне, чесне, тихе життя в родинному колі і власному господарстві.

На пізньому етапі творчості М. Рея переважали поетичні твори. Виняток становить «Постилла і поетичні твори» (1557 р.) — популярний збірник проповідей євангелістів. Рей виступає тут як великий прихильник Реформації. Поезія М. Рея досягла майстерності внаслідок пластичності і нівелювання опису.

Збірка епіграм «Звіринець» (1562 р.) містить описи багатьох історичних і містичних постатей, які уособлюють окремі моделі поведінки — чесного володаря, доброго слуги й убогого простачка. У збірці наявні також постаті відомих письменників — Яна Кохановського і самого Миколая Рея. Також містяться вірші про різноманітне керівництво: суддів, гетьмана, єпископа чи папи, як і одночасно байки про звірів.

Трактат «Дзеркало» (1568 р.) — остання праця М. Рея, що підсумовує погляди на людину і світ, розвіюючи популярну в добу Відродження формулу якісного дзеркала або образ ідеалу моральної досконалості людини. Твір надихається кальвіністською теологією: світ становить певною мірою відбиток «божого ладу», а люди повинні жити у згоді з цим божим законом. «Дзеркало» складається з кількох незалежних частин. Перша частина, що написана прозою, являє собою цілісну концепцію ідеального життя чоловіка. Описаний добродішесний чоловік, шляхтич, землевласник, постать відома тогочасним читачам. Твір вважають полемікою із польським дворянином Лукашем Горницьким. Рей подає молодість, зрілість і старість свого богатиря. Описано його виховання спрямоване на всесторонній розвиток, однаково як фізичний так і духовний. Рей вважав, що належить здобувати мудрість, але не тільки з книг, але й зі щоденного досвіду і проникливого вивчення життя. Найважливішою є чесність — «велика королева», а знайти її можна тільки в поміщицькому стані, що господарює на селі. М. Рей проголошує похвалу «сільському добробуту», описує розсудливе одруження і статечне шляхетське життя, подає також образ шляхетської культури. Старість повинна бути лагідною, характеризувати її мають стійке і довірливе очікування смерті і вироку Бога. У склад «Дзеркала» входять також цикли віршів «Apoftegmata» (розмова — дотепні розправи з афоризмами) і «Прощання зі світом».

Сяноцький каштелян, правник та історик Ян Гербурт (1524–1577 рр.) згідно з С. Старовольським [13, с. 125], навчався в Лейдені (Бельгія), у Франції та Німеччині. Хоча підтвердження цього в інших джерелах немає, правдивість цієї інформації засвідчують ґрунтовні правничі і загальні знання Гербурта, які виробили йому репутацію одного з найосвіченіших людей у Польщі того часу. Глибокі знання, які Ян Гербурт здобув під час навчання в європейських університетах, поєднали його з королем Сигізмундом Августом так, що незабаром після повернення Гербурта король призначив його секретарем [14, с. 440]. Ян Гербурт почав працювати над укладенням польського статуту. Це було зумовлено браком кодифікації польських законів, поширених у численних статутах.

Ян Гербурт активно розпочав цю складну працю, яку видав у трьох книгах 1557 р. в Замості (латинською мовою). У 1563 р. на вальному варшавському сеймі Гербурта було призначено у склад комісії для укладання збірника законів. Король Сигізмунд Август на пйотрковському сеймі 1560 р. порадив йому представити свій статут на найближчий сейм [14, с. 440]. Ця праця Гербурта юридичної сили не отримала, однак набула практичного значення, оскільки польські суди протягом двох наступних століть покликалися на неї як джерело права. У польському перекладі Ян Гербурт видав свої статuti лише 1570 р. у Кракові під назвою «Статuti і привілеї коронні, з латинської на польську мову перекладені в новому порядку, зібрані й написані» [6, с. 258]. У передмові до перекладу цього статutu автор зазначає, що король призначив йому друкаря, тому, мабуть, мав покрити видатки на видання. З цього можна дійти висновку, що була потреба в опрацюванні законів і конституцій в органічну цілісність, тож не дивно, що статут Гербурта перевидавався дев'ять разів [6, с. 258].

Як дослідник Ян Гербурт залишив після себе зібрання польської історії від міфологічних часів до смерті Сигізмунда Августа, тобто до 1548 року. Польська історія в концепції Яна Гербурта створена на підставі праць В. Кадлубка, Я. Длугоша, М. Меховіти, Б. Ваповського і М. Кромера. Історію Гербурта читали в найширших колах читачів, вона кілька разів перевидавалася [14, с. 442], а вже два роки після першого видання була перекладена французькою мовою. Підставою для цього, вочевидь, стало обрання на польський трон Генрика Валуа, тому французи прагнули дізнатися історію краю, в якому один із їхніх принців мав панувати.

Ян Гербурт є також автором полемічно-дидактичної праці «*Locogum defide communium liber*» («Головні артикули віри») [6, с. 258], якою мав намір захистити християнсько-католицьку віру від різноманітних сект, що виникали в Польщі.

Ян Щасний Гербурт (1567–1616) — політичний діяч і письменник, видавець, засновник друкарні в Добромилі. Ця постать до цього часу є маловідомою, але заслуговує на докладне вивчення його діяльності. Видавець творів Вінцентія Кадлубека і Яна Длугоша. Дослідники стверджують, що якби Ян Щасний Гербурт присвятив себе винятково літературі, то збагатив би її своїм доробком [5, с. 164]. За свідченнями джерел, Ян Щасний Гербурт здобув хорошу освіту, навчаючись в Інгольштадті (Баварія). Там перед поверненням до Польщі 1585 р. видав на честь свого опікуна Яна Замойського перший твір – панегірик, який свідчить про талант і багатосторонність знань автора [12, с. 40]. Його діалог «Геркулес» має автобіографічний характер. Цей твір є зразком польської літератури того часу, що ніби випромінює запах луків, передає їх свіжість і барви. Бачимо тут в кожному вірші не лише поета, наділеного високим стилістичним талантом, але й поета, для якого народні співанки мають таку ж вартість, як і цитати Цицерона чи Горація [10, с. 164].

Як стверджує польський дослідник В. Лозинський, у ненадрукованих його творах, яких багато вдалося б зібрати, в його листах, мемуарах, навіть супліках, написаних з ув'язнення до короля та інших осіб, знаходимо прекрасні

вислови, оригінальні думки в найпрекрасніших формах, уривки, сповнені ліризмом та патетикою [10, с. 165].

Оцінюючи причини такої активної творчої діяльності Я. Щ. Гербурта, дослідник визначає ті обставини, що дали змогу творити: відоме в Польщі прізвище, визначні сімейні традиції, сильні амбіції, великий талант, глибокі знання і одночасно великого протектора в особі канцлера Яна Замойського. Тоді, мабуть, зібрав він перші політичні лаври, якими пишається в одному зі своїх листів: «За допомогою милостивого Бога це іще дитячі забави перед тими послугами, які дає Бог королю і Речі Посполитій і я в свій час віддавати буду» [10, с. 167]. Хвалиться взаєминами із Замойським в автобіографії: «Закохалися в собі так добре, — говорить Гербурт, — це малі і великі справи, статечні і жартівливі справи звичайно відправляли — і така вже між нами приязнь виросла, що здавалося обвалене небо перервати її не мало» [10, с. 168].

Ян Щасний Гербурт шукав хвали і піднесення в бунті Зебжидовського, а знайшов остаточну поразку. Ув'язнений у вежі, спокутував свої бунтівні гріхи: «Сьогоднішнє моє нещастя, — пише в одному зі своїх мемуарів з в'язниці, — не може мене ніщо винагородити, одна слава, сподіваюся, що перший польський шляхтич в домі штурмом здобутий в Тайкурах, перший арешт такий довгий і важкий відносно, перші мастності по 200 000 злотих для Вітчизни і приятелів витратив» [10, с. 191]. В одному із листів з ув'язнення Ян Щасний висловлюється про цей період свого життя так: «Весь мій вік до цього часу був бажанням прислужитися Батьківщині, а потім сумлінній славі – для цього був при панові канцлеру шістнадцять років, не тільки від нього найменшого не брав, а ще й своїх кількадесят тисяч витратив в німецькому і французькому посольстві, кілька військових походів насправді своїм коштом відправив» [10, с. 168].

Автобіографічні згадки Гербурта, поміщені в діалозі «Геркулес», насичені загадками, шарадами. Мали б ми зараз дуже цікаву одіссею його молодості, першочерговий образ тогочасних звичаїв і культури. З цього твору лише вдається дізнатися, що Гербурт ще хлопчиком був при австрійському дворі разом з цвітом польської молоді; що вже на 17 році життя був самостійним, їздив з посольством до Швеції до новообраного короля Сигізмунда III, чому завдячував напевно своєму родичеві, підляському каштелянові Мартинові Лещньо-вольському, який був на чолі цього посольства. Про все це з автобіографії за-ледве можна здогадатись, оскільки кожна особа, кожне місто, кожна пригода заховані за якоюсь легендою.

«Геркулес» Яна Щасного Гербурта видано в Добромилі 1612 р. разом з «Геркулесом слов'янським» Каспера Мясковського під загальною назвою «Візерунок стурбованої Речі Посполитої» [10, с. 260]. Українські та польські дослідники літературної спадщини вважають, що «Геркулес слов'янський» написаний також Я. Щ. Гербуртом під псевдонімом Мясковський [10, с. 260].

Проживаючи в Добромилі, Я. Щ. Гербурт проводив так звані «приватні» війни з сусідами. Руський воєвода Миколай Гербурт гостро критикує його за це в особистому листі. У рукописах бібліотеки Чорториських збереглася відповідь Я. Щ. Гербурта на цей лист, яка свідчить про надмірну зарозумілість її

автора: «Я не воюю, — пише Ян Щасний, — зараз проживаю вдома, відповідно до свого шляхетського стану і покликання попереджаю, щоб мені нічого насильно не забирали, так як я також нічого не забираю. Навіть старший брат не має рухатися з небратерськими намірами. Відоме з ласки Божої ім'я і чесність моя по всьому світу. Швидше його милість король, наймилостивіший пан знає, що про мене в християнстві і поганстві передові люди з ласки Божої думають. Навчався я змолоду і зараз вчуся, а зараз, коли мене навідав посланець, застав мене над тим джерелом, з якого єпископ, дядько і батько мій воду черпали, були гідними і чесними і обидві їхні руки є на тих книгах, за що дякую моєму Богу, що можу вміти те, що вони вміли. Науки мої відкриті, добротні, багатьом допомагають, нікому не шкодять. Прошу тоді, шануючи мене, шанувати Вашу милість і батьківщину нашу, з молодості нехай не буду у Вашої милості в меншій ціні, ніж у Папи, ніж у імператора, ніж у іспанського короля, ніж у татарського хана і турецького султана, що зі свіжих листів ваша милість може зрозуміти, коли захоче» (лист датований із Яворова 26 травня 1604 р.) [10, с. 260].

Перед самою смертю зазнав великої незаслуженої образи. Те, що було його найбільшою заслугою, чим головне до цього часу жила його пам'ять – видання рукописів, розпочате в Добромилі, зараховано йому за гріх, за злочинне право. Випущений із в'язниці 1609 р., знеохочений особистими невдачами, Ян Щасний Гербурт відгородився від суспільного життя історичними реліквіями із залишеної батьком бібліотеки. Побачивши в минулих діях Польщі багато аналогії з його сучасними часами, Гербурт мав намір першим у державі друкувати видання найдавніших польських хронік.

Заснована ним у Добромилі 1611 р. друкарня видала під керівництвом друкаря Яна Шеліги з Кракова в цьому ж році «*Annales Poloniae*» Станіслава Оріховського, а наступного року випустила у світ низку інших творів: «*Historiae polonicae*» Вінцента Кадлубка. Видання цих праць здобуло визнання, але виданий 1615 р. перший том «*Historiae Polonicae*» Я. Длугоша накликав на Гербурта багато нових клопотів. Ця «Хроніка», на відміну від попередніх, не щадила гострих слів критики як світському, так і духовному станам, внаслідок чого розповсюдження друкованих видань було багатьом не до вподоби. Гербурту нагадали, що добромильська друкарня діяла без королівського дозволу [7, с. 445].

У цей самий період перемишльський єпископ С. Сецінський подав на Гербурта скаргу щодо його діяльності проти релігійної унії на Русі. Ян Щасний дав йому гостру і слушну відповідь: «На друкарню мою Ваша милість нападає. Зберігає Пан Біг із свого милосердя Вітчизну нашу від іспанської інквізиції, якій на цьому залежить, аби ніякої вільності, від якої суспільне добро залежить, не мав і щоб говорив, писав, друкував тільки те, що кажуть майстри неволі. Маю я надію на Божу ласку в тому, що те, що в добромильській друкарні виходить у світ принесене мені і моєму дому благословенство і батьківську потіху» [10, с. 261].

Після проведення цензури «Хроніки» було видано королівський декрет, що заборонив не тільки друкування наступних її томів, але й розповсюдження

вже виданих. Цей вирок 1616 р. був причиною фінансового конфлікту між друкарем Яном Шелігою і книгарем Яном Поліціусом із Замостя, що фінансував друкування «Хроніки». У зв'язку із заборонаю продажі він не міг сплатити у визначені в угоді терміни друкарських видатків. Конфлікт відвернув Гербурт, гарантуючи повернення Шелізі заборгованості власним маєтком. Завдяки справі стали відомими певні обставини, що стосувалися тієї першої спроби видання «Хроніки» Я. Длугоша.

Зі збереженої угоди між Йоганном Поліціусом і Яном Шелігою відомо, що для друкування 1045 екземплярів використано 300 риз паперу за ціною 1015 злотих, також за саму друкарську роботу Ян Шеліга мав отримати 1100 злотих. Екземпляр «Хроніки» коштував видавцеві більше двох злотих [11, с. 705]. Вражений Гербурт так гостро виступив проти розпоряджень короля Сигізмунда III Вази, що 1616 р. його та Яна Шелігу було викликано на сеймовий суд. Не дійшло однак до розправи, оскільки перед її початком Гербурт помер (31.12.1616 р. у Добромилі).

Ще в часи рокосу (бунту) Зебжидовського Гербурт написав кілька памфлетів, багато сатиричних і полемічних творів, спрямованих проти короля та єзуїтів. Всі ці твори здобули йому на шпальтах історії і літератури ім'я відомого письменника серед літераторів XVII століття.

Однак найбільші заслуги Гербурт має як видавець польської хроніки. Взявшись так за сміливе завдання, не шкодував сил, аби ці видання здійснити, проте не зміг видати всього, що задумав. Про це можна тільки зробити висновок зі збереженого опису резиденції Гербурта в Добромилі з періоду, коли її власник був зайнятий видавничою роботою. З опису дізнаємося, що фасадні стіни палацу були оздоблені картинами Гербурта, які були присвячені пам'яті найвідоміших класичних мислителів і польських письменників.

Посеред багатих оздоб, що пізніше зникли без сліду, були книги з прізвищами таких діячів, як П'яско, Анонімус, Кадлубек, Длугош, Меховіта, Кроммер, Каллімах, твори яких Гербурт задумав видати [8, с. 95].

У добромільській друкарні видано за життя Гербурта десять праць, зокрема два передруки. Окрім згаданих праць С. Оріховського, В. Каблубка, Я. Длугоша, це праця П. Гжегожковича (Я. Щ. Гербурт) «Зображення турботливої Речі Посполитої», що містить віршовану переробку твору Я. Д. Соліковського «Арокаліпсис», твір Гербурта «Геркулес. Розмова Гриця з фортуною» і «Геркулес слов'янський» Мясковського (Я. Щ. Гербурт), видано 1612, 1613 і 1616 рр.; книга Яна Щесного Гербурта під іменем сина, Яна Лева Гербурта «*Artes Dobromilienses*» («Наука добромільська») (1613 р.); книга Мартина Рупновського «*Theorema tadetriplici intellectu...*» (1613 р.); Войцеха Кіцького «Діалог про оборону України і побудка з пересторогою для запобігання татарським нападам» (1615 р.); Cyprianus Saxillius «*Assertion esextheologia ... Joannis Duns Scottidoctoris...*» (1616 р.); Бернарда Крупки «*Conclusiones ex universa philosophia secundum memtem ... Joannis Duns Scoti*» (1617), Захарія Пекаревича «*Gratulatio ... Nicolao a Zurous Danilowicz*» (1614) [1, с. 17–21].

Як впливає із вищезазначеного, Гербурт унікав друку своїх творів у власній друкарні, принаймні під своїм ім'ям. А. Брукнер, Ю. Новак, Г. Пагутяк вважають прізвище А. Грегоркович (Гжегожкович) псевдонімом Гербурта, а «*Artes Dobromilienses*» є мабуть також твором Гербурта, виданим під іменем сина [1, с. 17].

Шляхта не визнавала свободи друкованого слова, вимагала на сеймиках цензури і конфіскації видань. Коли Ян Щасний Гербурт видав щорічник Станіслава Оріховського «Життя Кміти», шляхта вишенського сеймику піднесла проти цього галас і ухвалила доручити своїм депутатам, щоби ця книжка згідно з рішенням сейму була облікована, а на друкарів накладено штраф.

Ян Щасний Гербурт був плідним автором політичних текстів, йому приписують більшість бунтівних творів. У рукописах XVII ст. вміщено велику кількість творів Яна Щасного Гербурта, його промов, листів і віршів. Рукописи зберігаються в бібліотеці Чарториських і чекають на дослідників. Особливою заслугою Гербурта було заснування в м. Добромилі друкарні, де вперше в історії Польщі було видано «Хроніку» Яна Длугоша та інші відомі твори. Відповідний інтерес викликають і легенди Добромильського замку, що послужили темами творів сучасних письменників.

Під час даних досліджень було прикладено багато зусиль для поповнення культурного обігу новим іменем чи твором для того, щоб наші співвітчизники дізналися щось про імена, які належать не лише історії, а й літературі – Миколая Рея, Яна Гербурта і Яна Щасного Гербурта. Скажемо тут шанобливо: слава швидкоминуча, але іноді від слави залишається частинка вічності, яка стає в пригоді майбутнім поколінням. І тому для прийдешніх поколінь дослідників літературної і видавничої діяльності роду пропонуємо в додатку «Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків літературної спадщини роду Гербуртів» (1530–1618).

Діяльність родини Гербуртів підводить нас до думки, що культурні общири України й Польщі мають багато точок дотику, що не можна вибудувати кордони між культурами народів, оскільки є багато спільних цінностей, властивих нашим культурним та історичним середовищам. Зрештою, рушієм багатьох суспільних процесів виступають не лише народні маси, а й окрема особистість, що акумулювала в собі знання і мудрість, потребу в змінах і впорядкуванні законів, а також потребу в праці для загального добра. Ніщо так ретельно не поширює думку мудрого, як книга: саме їй завдячує людство своїм поступом. І це розуміли видатні постаті Середньовіччя, серед яких наявні й імена роду Гербуртів.

Каталог стародруків літературної спадщини Гербуртів (1530–1618)

І. Творчість Миколая Рея

1. «Пісня про праве божество Божого Сина», Краків (не вказано року видання), друкарня М. Себенейхера. Це найдавніший з відомих сьогодні творів М. Рея.

2. Діалог «Лев з котом», написаний між 1530 і 1540 рр. Текст втрачений, згідно з П. Хмелевським, А. Брукнером і Р. Пілатом, Я. Кореньовський відшукав для них в рукописі з XVI ст. бібліотеки Чарториських, діалог під назвою «Кіт з Левом дискутують про свободу і неволю», виданий у праці «Невідомі польські і латинські політичні вірші періоду 1548–1551» *Rocznik Filarecki*, Т. 1 (1886). Передрукували Я. Хроновський, С. Кіт «Гуманізм і реформація в Польщі», Львів (1927).

3. Діалог «Костира з п'яницею» (твір присвячений С. Ласкому), написаний між 1530 і 1540 рр. у Кракові (відсутній рік видання), друкарня Т. Ветора (цілісний екземпляр не зберігся). Вцілілі уривки видрукував К. Пекарський «Фрагменти двох втрачених діалогів М. Рея», 1923, Т. 6.

4. «Спектр або нове чистилище», видано 1540 р.; інформацію подав Р. Пілат «Історія польської літератури» Т. 1, Варшава, 1940, с. 252.

5. Діалог «Варвар з Дикарем», написаний перед 1547 р. у Кракові (відсутній рік видання), друкарня Г. Ветора (цілісний екземпляр не зберігся). Вцілілі фрагменти надрукував К. Пекарський: «Фрагменти двох втрачених діалогів М. Рея», Т. 3, 1923.

6. Діалог «Гуска з куркою».

7. «Суперечка Фортуни з Чесністю», фрагмент віднайшов К. Пекарський, втрачений у 1944 р.

8. «Книжка про Ноевий потоп», втрачена.

9. «Книги про нейтралітет», втрачені.

10. «Смерть розмовляє зі шевцем» (твір не згадується в біографії М. Рея, з 1568 р.). Польський діалог відомий під латинською назвою «*Motasmusutore*» в інвентаризації книгарні М. Шарфенберта в 1547 р.

11. «Кроткий процес між трьома особами: Паном, Війтом і Плебаном», Краків, 1543 р., друкарня М. Шарфенберга. Фрагменти передрукував А. Грабовський «Польські історичні старожитності» Т. 1, Краків, 1840, с. 390, М. Вишневський «Історія польської літератури» Т. 1, Краків, 1845, с. 52–58. Повне видання в 1543 р. подав Р. Завалінський, Краків 1892, ВРР ном. 23; передрукував (з багатьма поправками) І. Храновський, С. Кіт «Гуманізм і реформація в Польщі» Львів, 1927.

12. «Купець, тобто вчення про подібність остаточного Божого суду», написано близько 1543 р., видавець Крулевич (1549), друкарня А. Авездецького. Повний текст згідно з примірником народної бібліотеки, видали Р. Котула і А. Брукнер, Краків, 1924, ВРР ном. 77.

13. «Катехизм діалогом», втрачений.

14. «Життя Йосипа з жидівського покоління, сина Якуба окремо в розмовах персон, які мають в собі багато чеснот і добрих звичаїв», Краків, 1545, друкарня Ф. Унглера. Фрагменти опублікував К. В. Вуйницький «Старожитний театр в Польщі» Т. 1, Варшава, 1841. Унікальний примірник зберігається в Курницькій бібліотеці.

15. «Давидів псалтир», який насправді є фундаментом всього християнського письма (Краків, перед 13.02.1546, друкарня Г. Унглера). Наступні видання: Краків, 1555, друкарня В. Вірбента. На підставі обох видань (згідно з примірником бібліотеки Чарториських і Варшавського університету) твір видав С. Плачицький, Петербург, 1901, «Пам'ятник польської писемності».

16. «Переляк на злі справи людського життя» («Що чинити хочеш, милий брате»), Краків, 1550–1556 рр., друкарня Л. Андресовича.

17. «Святі слова про польські справи... хроніка або постилла на польській мові і в простому викладі також для простаків коротко вчинена», Краків, 1557; друкарня М. Вірбента, наступні: 1560, 1566, 1571; Вільно, 1594. Змодернізований текст виданий у творі Т. Наасе під назвою «Проповіді Миколая Рея, або святі слова в польських справах ... хроніка або постилла» Цешин 1883 р.; фрагменти видання 1557 р. передрукував В. Ташицький «Вибрані старопольські тексти XVI–XVIII ст.» Львів, 1928.

18. «Схожість життя християнського чоловіка» (щось хочеш вдіяти, мій милий чоловіче...) Краків близько 1558 р., друкарня А. Андресовича. Передрукував у католицьких друкарнях: М. Бобовський «Польські католицькі пісні», трактат, Філософське відділення, Т. 19, (1983), с. 372.

19. «Милий Боже всієї радості..., так званий Гейнал світу», Краків близько 1558 р., друкарня Л. Андресовича.

20. «Христе, день нашої світлості», Краків близько 1558 р., друкарня Л. Андресовича. Передруковано в «Вацлав з Шамотул: Пісні на 4-голосовий хор і капелу», видавці З. М. Швейковський, С. Вехович, Варшава, 1956.

21. «Причина панського гніву», Краків близько 1558, друкарня М. Себенейхера, передрукувала У. Приборовська, Варшава, 1880.

Пісні і псалми передрукували: М. Вишневський «Історія польської літератури», Т. 6, Варшава, 1844; А. Йохер «Образ бібліографічно-історичної літератури і науки в Польщі», Т. 3, Вільно, 1857, с. 228.

22. «Образ особистого життя чесної людини», Краків, 1558, друкарня М. Вінберта, наступні видання: Краків 1560, 1585. Передрукував згідно з виданням 1560 р. С. Пташицький, Петербург, 1881–1888. Фрагменти видрукував В. Ташицький «Вибрані старопольські тексти XVI–XVIII ст.» Львів, 1928.

23. «Звіринець, в якому навчаються люди різноманітних станів, звірі і птахи, випадки і звичаї є написані самими» (Краків, 1562, друкарня М. Вірбента), наступне видання Краків, 1571. Фрагменти передрукували: Я. Храновський, С. Кіт «Гуманізм і реформація в Польщі» Львів, 1927, В. Ташицький «Вибрані старопольські тексти XVI–XVIII ст.» Львів, 1928, В. Томкевич «Польські письменники Відродження про мистецтво» Вроцлав, 1955. Збірку передрукував Я. Тувім «Чотири століття польського жарту» Варшава, 1937.

24. «Апокаліпс, тобто дивна справа панських скритих таємниць», Краків, 1565. Друкарня М. Вірбента. Присвяту М. Нарушевичові і кінцевий вірш передрукував К. В. Войцицький «Старожитна бібліотека польських письменників»; Т. 1, Варшава, 1843, с. 349, 360.

25. «Дзеркало або форма, в якій кожний стан може зайнятися своїми справами, як у дзеркало придивитись», Краків, 1567–1568, друкарня м. Вірбента; наступне видання: Вільно, 1606.

Переклади

1. Давид: Псалм 113 («In exitu Izrael de Egipto») (проза), Краків, 1533, друкарня М. Шарфенберга. Інші видання: Краків, друкарня Л. Андресовича; Краків, друкарня М. Себенейхера. Передрук: Б. Гроїцького «Духовні пісні» 1559; К. В. Войцицький «Домові зариси» Т. 4, Варшава, 1842; С. Пташицький у додатку до видання «Давидів Псалтир Рея», Петербург, 1901, с. 297–299.

2. Давид: Псалм 85. *Inclina Domine auzem tuam* (Нахили, пане до мене своє вухо (віршом), написано в 1540 р., Краків, друкарня Л. Андресович, екземпляр Оссоленіуму XVI, 2390/168263.

3. Давид, сім покутних псалмів, виникли перед 1547 р., втрачено.

4. Давид: Псалм 116. Аллелуя «Про хвалу Пана Бога Всемогутнього...», Краків (перед 1558 р.), друкарня Л. Андресовича (примірник сьогодні невідомий); інші видання: Краків, 1558, друкарня М. Себенейхера (з нотами В. Шамотульського), примірник Народної бібліотеки XVI, 0.274.

5. В. Теодор «Коментар або лекція про пророцтво пророка Гозеаша» 1559, очевидно, Краків, друкарня М. Вірбента. Фрагменти опублікував А. Брукнер «Миколай Рей», Краків, 1935.

6. П. П. Вергеріуш «Два листи на польській мові особисто викладені». Один Алойзія Ліпомана: до князя і пана Миколая Радзивілла, віленського воєводи. А другий цього ж пана до єпископа, Брест, 1559. Передрук І. Храновського «З життя Миколая Рея», Варшава, 1905.

Листи і матеріали

1. Листи до пруського князя Альберта від 30.11.1564 р. з подібністю автографу, виданого З. Целіховським у Щорічнику Познанського Товариства приятелів наук, Т. 18 (1891).

2. Листи до Реїв, сьогодні невідомі, володів Т. Юшинський «Щоденник польських поетів», Т. 2, Краків, 1820, с. 118.

3. Виписки з судових земських і гродських книг з 1446–1582 рр., що належать до Рея і його родини, оголошені З. Княжолуцьким «Архів до діянь польської літератури і освіти», Т. 7 (1892).

4. Документи, що стосуються маєткових справ з 1472–1576 рр., оголошені Т. Вербовським «Кілька нових документів до біографії М. Рея і його родини», з життя М. Рея, Варшава, 1905.

5. Свідоцтво для Ф. Щигля, скалмерського райці від 17.05.1541 р., оголошене в оригіналі Л. Меуетом «Невідомі автографи Рея. З життя М. Рея», Варшава, 1905, аналогічно передрукував Я. Крижанівський у виданій збірці «Віршовані твори», Вроцлав, 1954.

6. Фрагменти присвят і передмов до різних праць М. Рея, подає В. Ташицький «Захисники польської мови XVI–XVIII ст.», Вроцлав, 1953.

Твори непевного авторства

1. Вірш на смерть Я. Ласького, написаний 1541 р., оголошений А. Брукнером «Джерела до діянь літератури і освіти в Польщі». Варшавська бібліотека, 1893, Т. 4.

2. Катехизм, тобто наука, дуже корисна кожному вірному християнинові, Краків, 1543, друкарня Ф. Унглера, видавець Ф. Пуласький, Краків, 1910, ВРР 056.

3. Польська Річ Посполита тулиться по світу, шукаючи допомоги і нарікає на своїх панів, що про неї не дбають, 1549, виданий Я. Кореньовським «Невідомі польські і латинські вірші періоду 1548–1551», (1886). Передрукували І. Храновський, С. Кіт «Гуманізм і реформація в Польщі», Львів, 1927; рукопис бібліотеки Чарториських, ном. 3581.

4. Процес ксьондза з попом (віршований діалог), виданий близько 1549 р., друкарня А. Авгездецького. Зберігся фрагмент передруку З. Цецліховського «Три невідомі діалоги з XVI ст.», Познань, 1899.

5. Епітафія Барбари Радзивіллівни (польський вірш), виник після 8.05.1551 р. Відома з двох версій: першої під назвою *Sacrae Reginalis Majestatis Barbarae otom Reginae Poloniae Epitaphium Anno (1551)*, рукопис Чорториських ном. 3581, оголошений Я. Кореньовським «Невідомі польські і латинські вірші періоду 1548–1551». Друга під назвою «Напис над могилою відомої Б. Радзивіллової, в минулому польської королеви», Краків, 1558, друкарня М. Себенейхера. Фрагменти з транскрипцією нот видані Я. М. Хоминським і З. Лісса, Краків, 1955.

6. Вірші в працях Б. Гроїцького «Порядок судів і міських справ Магдебурзького права», Краків, 1559 і «Титули Магдебурзького права», Краків, 1567.

7. Правда історія, яка сталася в Ландзі, Краків, 1568, друкарня М. Вірзбента, критичне видання З. Целіховського, Краків, 1891, ВРР ном. 13, екземпляр Курницької бібліотеки і Оссоленіуму.

8. Життя і справи сумлінного польського шляхтича Миколая Рея з Нагловиць..., який написав Андрій Трецеський, його добрий товариш, який бачив усі його справи, Краків, 1567–1568, друкарня М. Вірзбента. «Прозові і віршовані твори» вибрав і пояснив А. Брукнер, Краків, 1921, Народна бібліотека, серія 1, ном. 40; видання 2 розширене, Краків, 1926.

II. Творчість Яна Гербурга

1. *Statuta Regni Poloniae*, Краків, 1563, друкарня Л. Андресовича (Згідно з Г. Корбутом, це 2-ге видання, існує однак раніше видання: Замостя, 1557). Наступні видання: Краків, 1567; Замостя, 1597; Гданськ–Варшава, 1613; Гданськ–Франкфурт, 1620; Гданськ–Варшава, 1693; Люблін, 1756.

Переклад на польську мову «Статутів і привілеїв коронних» здійснено в Кракові 1570 р., друкарня М. Шарфенберга.

2. *Locorum dedefied communium latino-polonogum liber...* Головний артикул віри на польській мові і на латині писаних книг, Краків, 1569, друкарня М. Себенейхера.

3. *Chronica sive Historiae Polonicae compendiosa...description*. Basylea (1571) Druk. Oroginiana. Наступні видання: Гданськ, 1609; Базель, 1615; Гданськ, 1647; Краловець, 1658.

Листи і матеріали

1. До подільського воєводи Миколая Мелецького, датований у Варшаві 21.06.1576 р. Виданий Т. Вербовським: *Materialy do dziejow pismienictwa polskiego*. Т. 1. Варшава, 1900, s. 208–209.

2. Лист Яна і Станіслава Гербуртів до Яна Ребера, датований у Гданську 26.02.1576. Видавець Т. Вербовський: *Materialy do dziejow pismienictwa polskiego*. Т. 1. Варшава, 1900, s. 207.

3. Документ і розписка з 1566 р. відносно пенсії. Видавець Т. Вербовський: *Materialy do dziejow pismienictwa polskiego*. Т. 1. Варшава, 1900, s. 16.

4. Реверс з серпня 1575 р. Видавець К. В. Войцицький: *Biblioteka starozytna pisarzy polskich*. Т. 1. Варшава, 1843, s. 343–345; теж видання 2, Варшава, 1854.

III. Творчість Яна Щасного Гербурта

1. Панігерик...Янові Замойському. Інгольштадт, 1585, друкар В. Ейлер.

2. Промова його милості пана Я. Щ. Гербурта...на вишенському сеймику в період, коли повернувся з турецького посольства, 1589. Рукопис Бібл. Чарторських, ном.1577.

3. Епіграми (одна «Потрійна» про себе). Видавець П. Цеклінський: «*Potrojny*» Замостя, 1597, друкар М. Ленський. Дві епіграми передрукував Я. Тувім: «*Cztery wieki fraszki polskiaj*». Варшава, 1937, с. 85.

4. Єзуїта. Виник 1606–1607. Сатира проти П. Скарги. Інформацію подає М. Вишневський: *Historia literatury polskiej*. Т.8, Краків, 1851, с. 245.

5. Ракуська практика (Вірш). Уривки опублікував Г. Юшинський: *Dukcjonarz poetow polskich*. Т.4, Краків, 1820; М. Вишневський: *Historia literatury polskiej*, Т.7. Краків, 1845, с. 126.

6. Причини відмови в слухняності Сигізмундові, шведському королевічу. Написаний 24.06.1607 р., видавець Г. Шмітт: «*Rokosz Zebrzydowskiego*», *Dzien Lit* 1857, ном. 23–44; Я. Чубек: *Pisma polityczne z czasow Rokoszu Zebrzydowskiego*, Т. 3. Краків, 1918.

7. Стріла...яку Корона Польська...випустила до дітей своїх рицарського стану. Написаний у 1608; видавець: J. Czubek.

8. Пункти, подані від його милості пана Я. Щ. Гербурта, Краків, 1608. Передрукував Я. Чубек (пунктів є вісім, тоді як ідентичний з цим твором «Скрипт Гербурта з ув'язнення» — в рукописі у свій час бібліотеки в Петербурзі ном.46 з колекції Я. А. Залуського, *Silvaregum XVII w.* — завіряв десять пунктів. Уривки, редаговані під назвою «Твір...за яким хотів бути вільним від ув'язнення», опублікувала Г. Малевська: «*Listy staropolskie z epoki Wazow*». Варшава, 1959.

9. *Victoriae kozakorum Nisoviorum de Tartaris Tauricanis in a. 1608. Narratio Herburthi*. Рукопис бібліотеки Чарториських, ном. 1577.

10. Це й же Гербурт присягає в краківському замку перед гробом св. Станіслава 20 березня 1609. Рукопис Бібліотеки Чарториських, ном. 1577.

11. Ян Щасний Гербурт, вільний від ув'язнення, на варшавському сеймі 1609. Рукопис Бібліотеки Чарториських, ном. 1577.

12. Пан Щасний Гербурт перепрошує після рокошу в Любліні його милість короля, що їхав до Москви 1609 р. Рукопис Бібліотеки Чарториських, ном. 1577.

13. Потрібна порада 8 травня від його милості Гербурта в 1610 р., подана на вишенський сеймик. Рукопис Бібліотеки Чарториських, ном. 1577.

14. Способи укріплення і оборони від Татар... подані. Рукопис Бібліотеки Чарториських, ном. 1577.

15. *Discurs...exvinculis Crecoviae*. Рукопис Бібліотеки Чарториських ном. 1577.

16. Перепрошення після рокошу, вчинене перед його королівською милістю від пана Я. Щ. Гербурта з Добромиля в 1613 р. на конфедераційному сеймі, що тривав три неділі. Видавці: В. А. Мацейовський: *Pimiennictwo polskie*, Т.3. Дод. Варшава, 1852, с. 283–285; К. Мехеринський: *Historia wymowy w Polksce*. Т.1, Краків, 1856, с. 575–577.

17. Розмисел про народ руський, написаний під час московської конфедерації п. Я. Щ. Гербуртом, добромільським, вишенським, мостиським старостою. Написаний у 1613 р. Видання: *Documenty objasnia juszcze istoriju zapadno-ruskogo kraja*. Петербург, 1865 р., с. 214–228; передрукував В. Липинський: *Echaprzeszlosci IV, Jan Szczesny Herburt w obronie Rusi. Z dziejow Ukrainy*. *Ksiega pam. W. Antonowicza, P. Swiecickiego I T. Rylskiego*. Київ, 1912, с. 92–96.

Переклади

Гербурт Ян Щасний. Мачузський Андрій. *Orpzyjażniach i przyjasiołach*. Добромиль, [1611–1616]. 42 арк. Друкар: Я. Шеліга. У компіляції Я. Щ. Гербурта, виданій під псевдонімом Мачузський, використано твори Теофраста, Платона, Плутарха, Цицерона. На титульному аркуші видавнича марка — три колони, на центральній — герб Гербуртів, на геральдично лівій — герб Острозьких, яким користувалася дружина Я. Щ. Гербурта, Є. Заславська. Ягел. б-ка.

Видані твори (Див.: Запаско Я., Ісаєвич Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Книга I (1574–1700). Львів, 1981).

Листи і матеріали

1. Кореспонденція з Я. Замойським з 1591–1605. Рукописи бібліотеки Замойських, зараз в Головному архіві Давніх актів у Варшаві. Уривки опублікував А. Соколовський: *Jan Szczesny Herburt pierwszy wydawca Kroniki Długoszowej*. Бібліотека Варшавська, 1883, Т. 2–3.

2. До Миколая Гербурта, датовані з Яворова 26 травня 1604. Рукопис бібліотеки Чарториських, ном. 439. Уривки опублікував В. Лозинський: *Prawemilewem*. Т.2. Вид.2, Львів, 1904, с.173–174.
3. До Сигізмунда III, датований 7 липня 1606 р. Рукопис Народної бібліотеки, ном. 3083. Уривки опублікувала Л. Щербицька: *Jan Szczesny Herburt – zagrys monografii ze studiow nad literatura staropolska*. Вроцлав, 1957.
4. До М. Шишковського, датований 1606. Текі Нарушевича т. 101, с. 5; цей же рукопис в бібл.Чарториських ном. 1577.
5. Листи до Марціна з Клецка, датовані напевно 1608; папи Павла V, датовані 1616; Томаша Третьера; Юрія Збараського. Рукописи Бібл. Чарториських, ном. 1577, с. 189–191.
6. Листи до «шведської королеви» і королеви Констанції, датовані 1608. Рукопис бібліотеки Чарториських, текі Нарушевича, т. 104, ном. 122, с. 581–582, ном. 124, с. 585.
7. Листи від і до перемишльського єпископа С. Сецинського (між іншим в обороні добромильської друкарні). Рукописи бібліотеки Чарториських, ном. 439, с. 1527–1528. Уривки опублікував В. Лозинський *Prawemilewem*. Т.2. Вид. 2, Львів, 1904, с. 20.
8. До В. Гембіцького. Інформацію подають Е. Барвінський, Л. Біркенмаєр, Я. Лош: *Sprawozdanie z poszukiwan w Szwecji*. Краків, 1914, с. 193.
9. Від Юрія Збараського (1609). Видав А. Соколовський: *Listyksięcia Jerzego Zbaraskiego, Kasztelana Krakowskiego*. Т.5 (1880), s. 159–160. Рукописи: бібліотека Чарториських, ном. 1577, с. 189–191, текі Нарушевича, т. 103, с. 928–933. Уривки опублікував В. Лозинський: *Prawemilewem*. Т.2, Вид. 2. Львів, 1904, с.191–192.
10. Від папи Павла V. Рукопис бібліотеки Чарториських, ном. 1577.
11. Рекомендаційний лист Анни Ягеллонки до рейнського палатина, датований 1583 р. Видав А. Краусгар: *J. S. Herburt z Fulsztyna, pierwszy wydawca dziejopisarzy sredniowiecznych spr. Tow. Nauk. Warsz. Wyd. I, II*. 1916.
12. Лист його милості короля до пана краківського воєводи і інших панів сенаторів про практику Я. Щ. Гербурта з Габрієлем Баторієм. Рукопис бібліотеки Чарториських, ном. 1577.
13. Причинний лист до його милості короля від синоду за паном Я. Щ. Гербуртом, датований в Пйотркові 15 серпня 1607. Рукопис бібліотеки Чарториських. Текі Нарушевича, т. 103, ном. 159, с. 665.
14. Від С. Жолкевського, датований з Тарнави 17 листопада 1593. Видав Т. Любомирський: *S. Zolkiewski: Listy*. Краків, 1868.
15. Акт надання Я. Щ. Гербуртом права будівництва церкви в Мостиськах, датований у Мостиськах 12 січня 1604 р. Опублікував А. Вибрановський: *Ongi w dworach szlacheckich*. Краків, 1898, с. 39–40.
16. Акти угоди між друкарем Яном Шелігою і книгарем Яном Поліціусом у справі видання «Хроніки» Я. Длугоша, затверджені Я. Щ. Гербуртом у Добромилі 18 листопада 1615 р. Опублікував В. Лозинський: *Spor drukarza z ksiegarzem w roku 1616*. *Kwart. Hist.*, 1889.

17. Записка, виставлена Я. Шелігою в Добромилі 31 січня 1616 р. Опублікував В. Лозинський: *Spor drukarza z księgarzem w roku 1616*. *Kwart. Hist.*, 1889.

Твори з сумнівним авторством

1. Вотум одного католика про єзуїтів. Написаний у 1606. Видав Я. Чубек: *Pisma polityczne z czasowrokoszu Zebrzydowskiego*. Т.2. Краків, 1918. Авторство згідно з А. Брукнером Яна Щасного Гербурта.

2. Реверсал листа одного шляхтича, написаний до другого шляхтича, в якому той повідомляє, що не прибув на сеймик, що відбувся 16 березня 1606 р. в Опатові, про який свою думку і різні дискусії додає. Видавець: Я. Чубек (п. 1). Авторство згідно з А. Брукнером Я., Щ. Гербурта. Заперечує це Л. Щербицька.

3. Скрипт про слушність стежицького з'їзду. Виник весною 1606 р. Видав Я. Чубек (п. 1): Авторство згідно з А. Брукнером Я. Щ. Гербурта. Це заперечує Л. Щербицька.

4. Промова до панів сенаторів (Вірш). Виник у вересні 1606 р. Видав Я. Чубек (п. 1). Т. 1. Краків, 1916. Авторство Я. Щ. Гербурта сумнівне згідно з В. Добровольською; спростовує Л. Щербицька.

5. Розмова про рокош. Написаний 1606 р. Видавець Г. Шмідт: *Rokosz Zebrzydowskiego*, Львів, 1858. дод. с.53; Я. Чубек (п. 1). Авторство Я. Щ. Гербурта згідно з А. Брукнером, це заперечує Л. Щербицька.

6. Рескрипт одного шляхтича на цей скрипт, який проти Зебжидовського... якийсь грегоріанець видав: «Отож тобі рокош». Виник 1606 р. Видав Я. Чубек (п. 1). Відповідь на лист П. Скарги. Отож тобі рокош. Авторство Я. Щ. Гербурта згідно з А. Брукнером.

7. На лист, що зводить наклеп на чесних людей, під назвою «Отож тобі рокош», виданий на вимогу рицарства, що перебувало на рокоші, правдива і коротка відповідь. Написаний 1606 р. Видав Я. Чубек. Відповідь на лист П. Скарги «Отож тобі рокош». Автор Я. Щ. Гербурт згідно з А. Брукнером.

8. Ехо про рокош. Видав Я. Чубек. Авторство Я. Щ. Гербурта згідно з А. Брукнером, сумнівне згідно з В. Добровольською.

9. *Consilium de recuperanda pace et in posterum stabilienda pace Regni Poloniae*. Видав М. Земецький 1607 р. Це є розширення твору під назвою «Вотум католика...». Передрукував Я. Чубек (п.1) Т.3. Krakow, 1918. Згідно з Я. Чубеком, Л. Щербицькою автором може бути Ю. Збараський, пінський староста; згідно з А. Брукнером — Я. Щ. Гербурт; В. Добровольська підтримує Чубека, але не виключає можливості співпраці Гербурта.

10. Труба на посполите рушення проти єзуїтів. Написаний у 1607 р. Видав Я. Чубек. Авторство Я. Щ. Гербурта згідно з А. Брукнером; суперечить цьому Л. Щербицька.

11. Листи про контрибуцію духовних осіб. Написані 1607 р. Видав Я. Чубек (п. 1) Т. 3. Краків, 1918. Авторство Я. Щ. Гербурта згідно з А. Брукнером, заперечує Л. Щербицька.

12. Коротка повага новітньої конституції про єзуїтів. Написаний 1607 р. Видав Я. Чубек (п. 1). Авторство Я. Щ. Гербурта згідно з А. Брукнером.
13. Цензура сеймових конституцій, одним послом. Написаний 1607 р. Видав Я. Чубек (п. 1). Авторство Я. Щ. Гербурта згідно з А. Брукнером.
14. Війни чуприни з понтою (Вірш). Написаний 1607 р. Видав Я. Чубек (п. 1) Т. 1. Краків, 1916. Авторство Я. Щ. Гербурта згідно з А. Брукнером.
15. Сумління говорить (Вірш). Видав Я. Чубек. Авторство Я. Щ. Гербурта згідно з А. Брукнером.

1. Запаско Я. Пам'ятки книжкового мистецтва. Каталог стародруків, виданих на Україні. Книга I (1574–1700) / Я. Запаско, Я. Ісаєвич. — Львів, 1981. — 124 с. 2. Ісаєвич Я. Українське книговидання: витоки, розвиток, проблеми / Я. Ісаєвич. — Львів, 2002. — С. 154–163. 3. Копистенський З. Палінадія, або книга оборони (1621–1622) / З. Копистенський. — Т. IV. — К.; СПБ, 1878. — 347 с. 4. Пагутяк Г. Український вірш із XVII ст. / Г. Пагутяк. — Львів, 2013. — 4 с. 5. Тітов В. Матеріали для історії книжної справи на Україні в XVI–XVII ст. Всебірка передмов до українських стародруків / В. Тітов. — К., 1924 — 350 с. 6. Bibliografia literatury Polskiej — Nowy Korbut. — Т. 2. Pismennictwo staropolskie. — Warszawa: Państwowy instytut wydawniczy, 1964. — S. 257–263 7. Cynarski S. Herburt J. S. Polski słownik biograficzny / S. Cynarski. — Wrocław-Warszawa-Kraków. Zakład narodowy imienia Ossolinskich. Wydawnictwo Polskiej A.N.T. — 1961. — S. 443–445. 8. Kraushar A. J. S. Herburt z Felsztyna pierwszy wydawca dziejopisarze sredniowiecznych. Spraw / A.Kraushar. — Tow. Nauk.Warszawa. Wydzt/I-II.1916. z 9. — 225 s. 9. Kuraskiewicz W. O języku M. Reja odrodzenie w Polsce. Materiały sesji Naukowej PAN 25–30 października 1953/ W. Kuraskiewicz. — Т.3. — Historia języka. Cz.1.— Warszawa, 1960. — 347 s. 10. Lozinski W. Prawem i lewem. Т. 2 / W. Lozinski. — Lwow, 1904. — 250 s. 11. Lozinski W. Spor drukarza z ksiengarzem w roku 1616 / W. Lozinski. — Kwart. Hist., Warszawa, 1889. — S. 703–708. 12. Słownik biograficzny pracowników książki Polskiej, zeszyt probny. — Łódź, 1958. — 320 s. 13. Starovolsci S. Scriptorum Polonicorum Ekatoptas / S. Starovolsci. — Frankfurt, 1625 — 350 s. 14. Zelewski R. Herburt Jan. Polski słownik biograficzny. / R. Zelewski. — Т. 9. — Wrocław-Warszawa-Kraków: Wydawnictwo Polskiej AN, 1961. — S. 440–442.

ЛИТЕРАТУРНАЯ И ИЗДАТЕЛЬСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ РОДА ГЕРБУРТОВ В ГАЛИЧИНЕ XVI–XVII ВЕКОВ

Рассмотрено становление и распространение литературного творчества и издательской деятельности Николая Рея, Яна Гербурта и Яна Щасного Гербурта; акцентировано внимание на литературных произведениях Гербуртов, а также на исторических произведениях, которые увидели мир в типографии основанной средствами Я. Щ. Гербурта в городе Добромьль; проанализировано влияние литературного и издательского наследия Гербуртов в контексте прошлых времен.

LITERARY AND PUBLISHING PRACTICE OF THE HERBURTS FAMILY IN GALICIA REGION (XVI-XVII CENTURIES)

The article is focused on the formation and expansion of literary and publishing activities of Nikolas Ray, Jan Herburt and Jan Szczesny Herburt. Main attention is paid to the Herburt literary papers as well as historical papers. These papers were published in the printery founded by the funds of Jan Szczesny Herburt in Dobromyl. The influence of the literary and publishing heritages of Herburt in the context of the past years is analyzed.

Стаття надійшла 10.04.2014